



**Östergötlands förbund
Pohjanmaan liitto**

**Pohjanmaan maakuntaohjelma
2018–2021**

Ympäristöselostus

Sisällys

1. JOHDANTO.....	4
2. POHJANMAAN MAAKUNTAOHJELMAN 2018–2021 TAVOITTEET JA TOIMENPITEET	4
Kärkiteema 1: Elinvoimaa yrityksille.....	6
Kärkiteema 2: Kaikki mukaan	7
Kärkiteema 3: Resurssiviisas yhteiskunta.....	7
Kärkiteema 4: Palveluja jokaisen tarpeisiin.....	7
3. POHJANMAAN YMPÄRISTÖN NYKYTILA JA OMINAISPIIRTEET	8
3.1 Maisemarakenne	8
3.2 Maa- ja kallioperä.....	8
3.3 Ilmasto ja ilmastonmuutos	8
3.4 Luonnon monimuotoisuus.....	9
3.5 Kasvillisuus.....	9
3.6 Eläimistö	9
3.7 Vedet	10
3.8 Alue- ja yhdyskuntarakenne sekä elinkeinot.....	11
3.9 Liikenne.....	11
3.10 Tekninen huolto.....	12
3.11 Kulttuuriympäristö	13
3.12 Sosiaaliset ominaispiirteet.....	13
3.13 Ympäristöongelmat ja ympäristöhaasteet	14
4. SOVA-LAIN MUKAINEN YMPÄRISTÖVAIKUTUSTEN ARVIOINTIMENETTELY.....	14
5. MAAKUNTAOHJELMAN YMPÄRISTÖVAIKUTUKSET KÄRKITEEMAKOHTAISESTI.....	15
5.1 Elinvoimaa yrityksille	16
5.1.1 Kärkiteeman kuvaus	16
5.1.2 Vaikutusten arviointi	17
5.2 Kaikki mukaan.....	18
5.2.1 Kärkiteeman kuvaus	18
5.2.2 Vaikutusten arviointi	19
5.3 Resurssiviisas yhteiskunta	20
5.3.1 Kärkiteeman kuvaus	20

5.3.2 Vaikutusten arviointi	21
5.4 Palveluja jokaisen tarpeisiin	22
5.4.1 Kärkiteeman kuvaus	22
5.4.2 Vaikutusten arviointi	22
6. YHTEENVETO MAAKUNTAOHJELMAN VAIKUTUKSISTA	23
7. YMPÄRISTÖVAIKUTUSTEN SEURANTA	25

1. JOHDANTO

Laki viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista (200/2005), ns. SOVA-laki ja sitä täydentävä valtioneuvoston asetus (347/2005) sisältävät säännökset yleisestä velvollisuudesta arvioida ympäristövaikutuksia riittävällä tavalla suunnitelmien ja ohjelmien valmistelussa. SOVA-lain 8 §:n mukaan suunnitelmasta tai ohjelmasta vastaava viranomainen selvittää ja arvioi suunnitelman tai ohjelman ja tarkasteltavien vaihtoehtojen todennäköisesti merkittävät ympäristövaikutukset ja laatii ympäristöselostuksen. Tavoitteena on edistää ympäristövaikutusten arviointia ja huomioonottamista, parantaa yleisön tiedonsaantia ja osallistumismahdollisuuksia sekä edistää kestävästä kehitystä. Ympäristöselostus laaditaan osana muuta valmistelua ennen suunnitelman tai ohjelman hyväksymistä.

Maakuntahallitus aloitti maakuntaohjelman valmistelun 30.1.2017 hyväksyessään Pohjanmaan maakuntaohjelman 2018–2021 osallistumis- ja arviointisuunnitelman (OAS), joka on kuvaus valmistelun osallistumis- ja vuorovaikutusmenettelyistä sekä maakuntaohjelman vaikutusten arvioinnista. Asiasta julkaistiin kuulutus liiton verkkosivuilla. Pohjalaisessa ja Vasabladetissa julkaistiin pienet ilmoitukset, jotka ohjasivat yleisön verkkosivuilla olevaan kuulutukseen.

Valmistelun tiukasta aikataulusta johtuen erillistä SOVA-yhteistyöryhmää ei tällä kertaa koottu valmistelemaan ympäristöselostusta. Ympäristöselostuksen luonnoksesta pyydettiin lausunnot Pohjanmaan ja Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksilta sekä muilta keskeisiltä sidosryhmiltä. Lisäksi luonnos asetettiin nähtäville yhdessä maakuntaohjelman kanssa liiton kotisivuille ja ilmoitustaululle 30 päivän ajaksi. Ympäristöselostuksessa esitellään ensin lyhyesti maakuntaohjelman keskeiset tavoitteet ja toimenpiteet. Tämän jälkeen käydään läpi, millä tavoin ympäristövaikutuksia on arvioitu, minkä jälkeen seuraa maakuntaohjelman ympäristövaikutusten esittely kärkiteemakohtaisesti. Lopuksi vedetään yhteen maakuntaohjelman vaikutusten arvioinnin keskeiset havainnot ja pohditaan ympäristövaikutusten seurantaan liittyviä asioita.

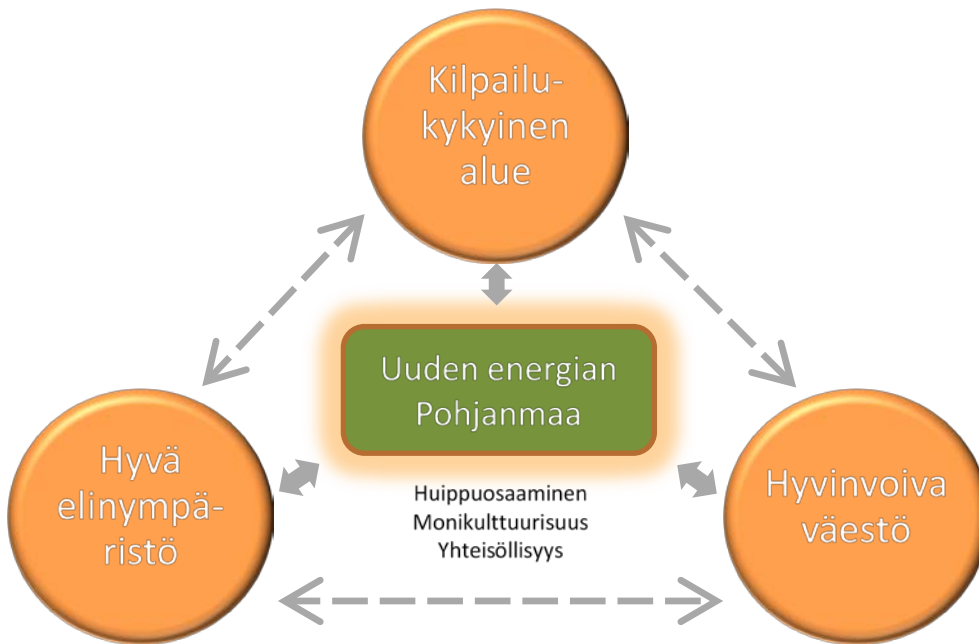
2. POHJANMAAN MAAKUNTAOHJELMAN 2018–2021 TAVOITTEET JA TOIMENPITEET

Maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) mukaan maakunnan liiton tehtävänä on maakunnan suunnittelu. Pitkän aikavälin **maakuntasuunnitelmassa** osoitetaan maakunnan tavoiteltu kehitys, ja se ohjaa maakuntakaavan ja keskipitkän aikavälin maakuntaohjelman laadintaa. **Maakuntaohjelma** on maakunnan kehittämistahdon ilmaus. Sen tavoitteena on maakunnan toimijoiden yhteisen kehittämisenäkemyksen vahvistaminen sekä kehittämisen voimavarojen suuntaaminen strategisiin kohteisiin. Lisäksi tavoitteena on parantaa valtion toimenpiteiden kohdentamista maakunnallisiin kehittämiskokonaisuuksiin sekä tehostaa valtion ja kuntien määrärahojen käyttöä. Maakuntaohjelmaan sisällytetään tavoitteita ja toimenpiteitä, joiden edistäminen edellyttää maakunnallista tai muuta laajaa yhteistyötä.

Pohjanmaalla keväällä 2017 alkaneessa valmisteluprosessissa ei katsottu tarpeelliseksi päivittää vuonna 2014 laadittua pitkän tähtäimen maakuntasuunnitelmaa. Maakuntaohjelmaa 2018–2021 valmisteltaessa päivitettiin edellistä maakuntaohjelmaa tarvittavin osin. Maakuntaohjelman valmisteluprosessi oli siis aikaisempiin valmistelukierroksiin verrattuna selvästi kevyempi ja lyhempi, sillä maakunnan toimijoiden resursseja kuluttavat samanaikaisesti myös maakuntaudistuksen ja Pohjanmaan maakuntakaavan 2040 valmistelu. Näissä prosesseissa tuotettuja aineistoja hyödynnettiin soveltuvin osin myös maakuntaohjelman valmistelussa. Vaikka maakuntaohjelma laaditaan vuosille 2018–2021, voi vuonna 2018 valittava uusi maakuntavaltuusto halutessaan tarkistaa sitä jo aiemmin. Suuri osa maakuntaohjelman valmistelutyöstä tehtiin teemaryhmissä, joissa keskeiset sidosryhmät olivat mukana. Teemaryhmien tehtävänä oli päivittää

maakuntaohjelman tekstiä ja tavoitetaulukkoita. Pääosa teemaryhmien työstä toteutettiin verkkotyöskentelyinä

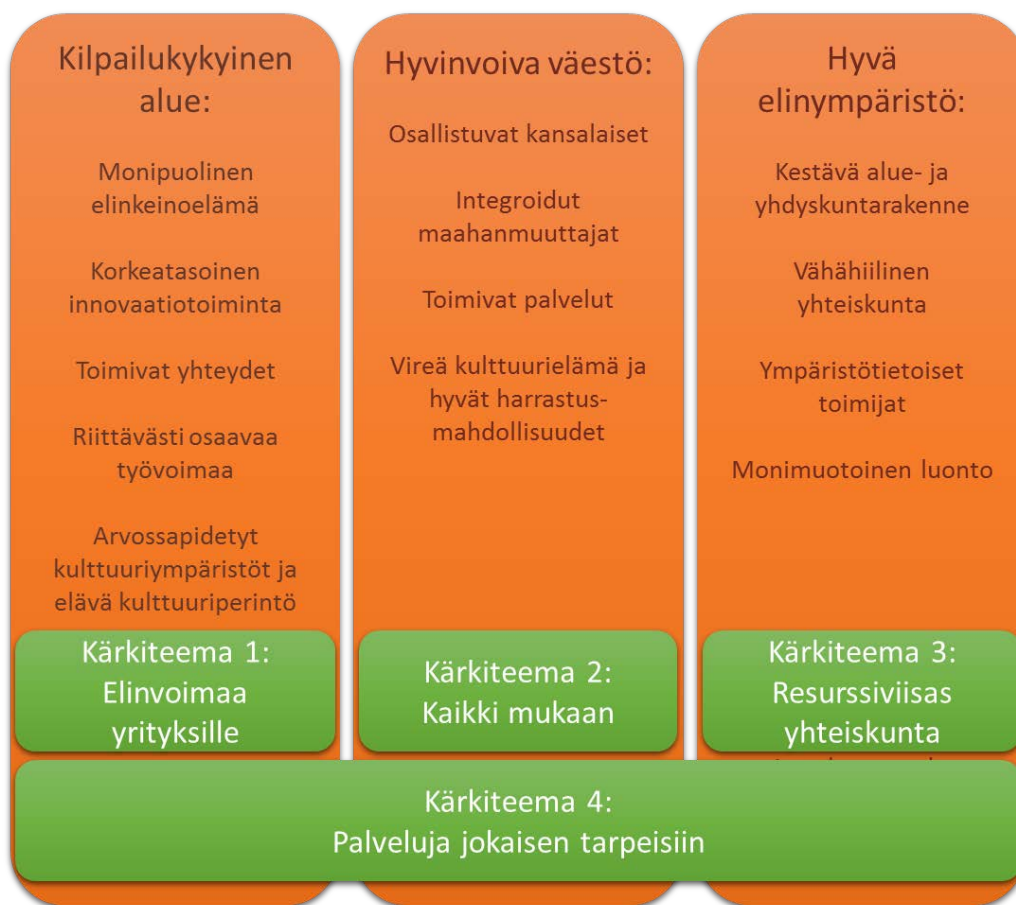
Maakuntaohjelman valmistelua ohjaamaan koottiin erillinen MAKO-työryhmä, joka koostui Pohjanmaan liiton, Pohjanmaan ELY-keskuksen, Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksen ja Pohjanmaan TE-toimiston edustajista. Ryhmä koostui siis toimijoista, joiden varaan uuden maakunnan organisaatio aluekehittämisen osalta rakentuu. MAKO-työryhmä vastasi erityisesti maakuntaohjelmaan sisältyvien priorisointien ja valintojen valmistelusta.



Kuva 1. Maakunnan kehittämisen visio ja kolme päätavoitetta

Pohjanmaan yhteistä tahtoa kehityksen suunnasta kuvaa seuraava visiolause: *Uuden energian Pohjanmaa - Energiaa huippuosaamisesta, monikulttuurisuudesta ja vahvasta yhteisöllisyydestä.* Energia-teema viittaa sekä maakunnan vahvaan energiateknologian ja uusiutuvan energian osaamiseen että energiseen toimintatapaan ylipäätään. Huippuosaaminen, monikulttuurisuus ja vahva yhteisöllisyys puolestaan nähdään tärkeinä maakunnan menestystekijöinä, joiden merkitys tulee kehittämistyössä tiedostaa. Pohjanmaan tahtotila voidaan puolestaan tiivistää seuraavaan lauseeseen: *Vuonna 2040 Pohjanmaa on kilpailukykyinen alue, jossa väestö voi hyvin ja jossa on hyvä elinympäristö.* Tästä voidaan johtaa Pohjanmaan kehittämisen kolme päätavoitetta, jotka ovat 1) kilpailukykyinen alue, 2) hyvinvoiva väestö ja 3) hyvä elinympäristö (ks. kuva 1).

Edellä kuvatut päätavoitteet ovat tuttuja jo edelliseltä maakuntaohjelmakaudelta 2014–2017. Tällä ohjelmakaudella haluttiin aiempaa selkeämmin nostaa esille muutama kärkiteema, joita halutaan erityisesti edistää ohjelmakauden aikana. Kuvassa 2 on esitelty nämä ohjelmakauden 2018–2021 kärkiteemat, ja niiden asettuminen suhteessa kolmeen päätavoitteeseen. Maakuntaohjelman 2018–2021 vaikutusten arviointia lähestytään juuri näiden kärkiteemojen kautta, sillä muilta osin muutokset edellisen kauden maakuntaohjelmaan ja sen vaikutusten arviointiin ovat varsin rajalliset.



Kuva 2. Maakuntaohjelman 2018–2021 päätavoitteet ja kärkitemat

Kärkitema 1: Elinvoimaa yrityksille

Maakunnan kilpailukyvyyn osalta maakunnan kehittämisen kärkitemaksi nostetaan maakuntaohjelmakaudeksi kokonaisuus Elinvoimaa yrityksille. Valintaa perustellaan sillä, että monen alavireisen vuoden jälkeen on tärkeää, että yritykset pääsevät jälleen kasvuun kiinni.

Kokonaisuuden tavoitteena on kehittää yritysten kasvua, uusiutumista ja kansainvälistymistä sekä kansainvälisten yritysten houkuttelua alueelle. Perimmäisenä tavoitteena on edistää monipuolisemman yritysten koko- ja toimialarakenteen syntymistä alueelle, ja siten parantaa aluetalouden muutosjoustavuutta. Liiallinen riippuvuus suurista kansainvälisistä yrityksistä luo riskejä, jotka perustelevat kehittämispanosten suuntaamista erityisesti pk-yritysten kasvuun ja uusiutumiseen. Pk-yritykset ovat myös merkittäviä työllistäjiä ja kasvaviin yrityksiin syntyy uusia työpaikkoja. Monipuolinen elinkeinorakenne parantaa osaajien saatavuutta myös nykyisillä vahvoilla toimialoilla.

Kärkiteema 2: Kaikki mukaan

Väestön hyvinvoinnin osalta maakunnan kehittämisen kärkiteemaksi nostetaan maakuntaohjelmakaudeksi kokonaisuus Kaikki mukaan. Valinnan taustalla on huoli eri väestöryhmien ja yksilöiden hyvinvointierojen kasvusta sekä syrjäytymisen lisääntymisestä.

Kärkiteeman tavoitteena on eri väestöryhmien osallisuuden vahvistaminen, kansalaisten osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksien parantaminen sekä digitaaliseen osallistumiseen liittyviin haasteisiin vastaaminen. Osallistuminen itselle merkitykselliseen toimintaan parantaa kaikenikäisten hyvinvointia, joten tarvitaan uusia monipuolisia osallistumistapoja, joihin on helppo lähteä mukaan. Nuorten ja työikäisten osalta ensisijaisena tavoitteena on pääsy kiinni opiskeluun tai työelämään. Myös kokemus siitä, että kykenee vaikuttamaan omiin asioihinsa, parantaa hyvinvointia. Näin ollen uusien lähidemokratian menetelmien kehittäminen ja asiakkaiden osallistaminen palveluprosessien suunnittelussa on tärkeää.

Digitaalisuus on yksi vahvimista megatrendeistä ja palvelut siirtyvät verkkoon nopealla tahdilla. Palvelujen digitalisoituminen ei kuitenkaan saa johtaa siihen, että osa väestöstä jää ilman tarvitsemaansa palvelua. Tarvitaan käyttäjäystävällisiä digitaalisia palveluja ja digitaitojen kehittämistä eri väestöryhmissä. Lisäksi tarvitaan digitaalisten palvelujen rinnalle edelleen myös henkilökohtaista palvelua.

Kärkiteema 3: Resurssiviisas yhteiskunta

Hyvään elinympäristöön liittyen maakunnan kehittämisen kärkiteemaksi nostetaan kokonaisuus Resurssiviisas yhteiskunta. Kärkiteemaan liittyvien toimien tavoitteena on edistää kestävästä kehitystä ja vähähiilisen yhteiskunnan rakentamista. Uusiutuvan energian osalta keskiössä ovat tuulivoima ja bioenergia, joilla voidaan tulevaisuudessa kattaa yli 80 prosenttia maakunnan energiatarpeesta. Uusiutuvan energian osuuden kasvattamisen lisäksi energiaomavaraisuus edellyttää energian säästämistä ja energiatehokkuuden parantamista. Energiaomavaraisuuden lisäämistä tukee aluelähtöinen soveltava tutkimus- ja kehittämistoiminta, jonka teemoina ovat hajautettu energiantuotanto, uudet energiaa säästävät ja muut energiatekniset ratkaisut sekä osaamisen lisääminen koko energiaketjussa.

Vähähiilisyys tulee huomioida yhdyskuntarakenteen kehittämisessä, sillä tehdyillä ratkaisuilla on suuri vaikutus liikkumistarpeeseen ja eri liikennemuotojen valintaan. Tavaraliikenteen osalta pyritään edistämään raide- ja merikuljetuksia. Joukkoliikenteen edellytyksiä kehitetään, jotta sen kulkutapaosuutta voidaan kasvattaa. Myös biopolttoaineiden ja sähköautojen käytölle on luotava infrastruktuuri ja muut edellytykset. Yhtenä keskeisenä tavoitteena on parantaa asukkaiden energia- ja ympäristötietoisuutta. Ympäristökasvatukseen liittyvää yhteistyötä on tarve kehittää ja koordinoita systemaattisen toimintatavan vakiinnuttamiseksi.

Kärkiteema 4: Palveluja jokaisen tarpeisiin

Sote- ja maakuntauudistuksen merkittävyyden takia maakuntaohjelman neljänneksi kärkiteemaksi nostetaan kokonaisuus Palveluja jokaisen tarpeisiin. Kärkiteeman tavoitteena on tukea sote- ja maakuntauudistukselle Pohjanmaalla asetetun vision ja tavoitteiden toteutumista.

Tämän lisäksi läpileikkaavia teemoja maakuntaohjelmassa ovat edelleen *verkostot ja yhteistyökyky, kansainvälisyys, maaseudun erityiskysymykset, kestävä kehitys sekä tasa-arvo ja yhdenvertaisuus*. Lisäksi *digitalisoituminen* nostetaan uuteen maakuntaohjelmaan läpileikkaavaksi teemaksi, sillä digitalisoituminen on yksi vahvimmista toimintaympäristöä muuttavista megatrendeistä, joka tulee ottaa kehittämistyössä huomioon.

3. POHJANMAAN YMPÄRISTÖN NYKYTILA JA OMINAISPIIRTEET

3.1 Maisemarakenne

Pohjanmaan suurmaisemarakenteen perusrungon muodostavat maakuntarajojen ulkopuolelle ulottuvat ja vedenjakajaselänteiden erottamat jokilaaksot, rannikon jokisuistoalueet sekä laaja saaristo. Maakunta kuuluu pääosin rannikkovyöhykkeeseen, joka on maankohoamisen leimaamaa vyöhykettä. Maaperä on hyvin lajittunutta ja selänteiden sekä laaksojen verkosto pienipiirteistä. Vedenjakajat ovat kivikkoja tai kallioita rajaten savitasanteita. Asutus on hakeutunut kivikkoisten selänteiden reunoille ja suojaisiin meren lahtiin. Kaupungit ovat keskittyneet rannikolle jokisuistoihin. Kylät seuraavat maiseman rakennetta joko rykelminä tai leveinä nauhoina.

3.2 Maa- ja kallioperä

Vaasan seudulta pohjoiseen kallioperä on ns. Vaasan graniittia. Vaasan seudun eteläpuolinen alue kuuluu Pohjanmaan svekofenniseen liuskejaksoon, joka on syntynyt noin 1 900 miljoonaa vuotta sitten. Kallioperää peittävä yleisin maalaji on moreeni. Suurimmat katkokset moreenialueisiin aiheutuvat jokilaaksoista, jotka ovat täyttyneet savella muodostaen laajoja tasankoja.

Pohjanmaan maakunnan harjujaksoihin kuuluvat muodostumat ovat pääasiassa vain vähän ja loivasti ympäristöstään kohoavia ns. Pohjanmaan tyyppin harjuja. Alueen harjut muodostavat kaakosta luoteeseen suuntautuvia jaksoja. Jokilaaksojen harjut ovat usein savi- ja silttikerrosten peittämiä, ja niistä käytetään nimitystä piiloharju. Pohjanmaalla on pulaa sekä rakentamiseen soveltuvista soravaroista että hyvälaatuisesta pohjavedestä. Rannikkoseudulla happamat sulfaatti- eli alunamaat ovat huomattava vesistöjä happamoittava tekijä.

3.3 Ilmasto ja ilmastonmuutos

Länsi-Suomen ilmastossa on sekä merellisiä että mantereisiä piirteitä. Maakunnan merellisen sijainnin ja kapean rannikon suuntaisen muotonsa johdosta merellisen ilmastoinen vaikutus ulottuu lähes koko maakunnan alueelle. Merelliselle ilmastolle on tunnusomaista lämpöolojen tasaisuus. Merellä ja rannikolla vallitsevat etelän ja lännen väliset tuulet. Ilmastonmuutoksen seurauksena arvioidaan voimakkaiden tuulien lisääntyvän.

Suomen ympäristön tila on tällä hetkellä monessa suhteessa parempi kuin vielä kymmenen vuotta sitten. Ilmastonmuutos uhkaa kuitenkin jättää saavutetun tilan varjoonsa. Ilmastomallien mukaan lämpeneminen tulee olemaan erityisen rajua Suomessa ja muilla pohjoisilla alueilla. Ilmastonmuutos lisää sään ääri-ilmiöiden yleistymistä: kuivia jaksoja, kovia tuulia ja äkillisiä rankkasateita. Lämpenemisestä johtuvaa merenpinnan nousua tasoittaa rannikolla maankohoaminen. Ennakolta tulviin voidaan parhaiten varautua ottamalla tulvat huomioon maankäytössä ohjaamalla uusi rakentaminen pois tulvaherkiltä alueilta.

Ilmastonmuutoksen hillitseminen on avainasemassa Pohjanmaan luonnon ja ympäristön hyvinvoinnin edistämiseksi lähivuosina.

3.4 Luonnon monimuotoisuus

Pohjanmaan luonto on maamme oloissa erityislaatuinen ja monimuotoinen. Näistä edustavimmat osat on otettu mukaan valtioneuvoston hyväksymiin valtakunnallisiin suojeluohjelmiin. Rantojensuojelu on painottunut merialueelle. Lintuvesiensuojeluohjelmaan sisältyy edustavimpia matalia merenlahtia. Luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi on suojeluohjelmia toteutettu vuodesta 1980 alkaen. Pääosa näiden ohjelmien kohteista sisältyy myös Euroopan yhtenäiseen suojeltavien alueiden NATURA 2000 -verkostoon.

Rannikolla maankohoaminen on nopeaa, 6–8 mm vuodessa, muuttaen jatkuvasti rannikon elinympäristöjä ja maisemaa, ja luoden erinomaiset puitteet luonnon säilymiselle ja kehittymiselle alueella. Merenkurkun saaristo on nimetty UNESCO:n luonnonperintökohteeksi geologisten ominaisuuksien perusteella vuonna 2006. Sen erityispiirteitä ovat De Geer -moreenit sekä maankohoaminen ja siihen liittyvät luonnon hitaat vaihtumisilmiöt.

Uhanalaisen kasvi- ja eläinlajiston kannalta erityisen merkittäviä ovat perinnemaisemat. Perinnemaisemat ovat maatalouden perinteisten maankäyttötapojen synnyttämiä maisemia, kuten niittyjä, hakamaita ja metsälaitumia. Nämä luontotyyppiltään perinnebiotoopeiksi kutsutut alueet ovat kasvi- ja eläinlajistoltaan erittäin monipuolisia. Perinnemaisemien ja niillä elävien lajien säilyminen edellyttävät kohteiden hoitamista perinteisen maatalouden menetelmin.

3.5 Kasvillisuus

Pohjanmaa sijoittuu lähes kokonaan rannikkoa myötäilevään 20–30 kilometriä leveään Etelä-Suomen eteläboreaaliseen kasvillisuusvyöhykkeeseen. Alueella moni eteläinen kasvilaji saavuttaa levinneisyytensä ääriajan. Pohjanmaan rannikolla maankohoaminen vaikuttaa merkittävästi kasvillisuuteen pitäen yllä kasvillisuuden jatkuvaa kehitystä. Eri lajit seuraavat toisiaan sitä mukaan, kun kasvupaikkojen olosuhteet maankohoamisen myötä muuttuvat. Alueen maa-alasta on metsämaata vajaa 70 % pääpuulajin ollessa mänty. Metsistä kolmannes on kuusivaltaista. Metsämaasta soiden osuus on vajaa 30 %. Alueen suot ovat lähinnä kasvuturpeen tuotantoon soveltuvia.

3.6 Eläimistö

Merialueilla Merenkurkun saaristo muodostaa monien merellisten eliölajien pohjoisrajan. Merenkurkussa asuu kaksi hyljelajia, harmaahylje ja itämerennorppa. Saaristo on luonnollinen esiintymisalueen raja suolaisen ja makean veden kalastolle. Lapväärtinjoki ja Ähtävänjoki ovat maamme harvoja jokia, joissa elää jokihelmisimpukka. Lapväärtinjoessa elää myös luonnonvarainen meritaimenkanta.

Suurpetojen määrä on ollut Pohjanmaalla kasvussa. Susia esiintyy säännöllisesti erityisesti Suupohjan rannikkoseudulla. Myös karhukanta on vakiintunut, ja karhujen levinneisyys ulottuu Suupohjan rannikkoseudun eteläosiin. Ilveksen asuinalueet ovat rannikon tuntumassa Suupohjan rannikkoseudulta Vaasanseudulle. Pohjanmaan rannikon linnusto koostuu sekä täällä pesivistä että Merenkurkun kautta muuttavista linnuista. Pohjanlahden rannikko on kansallisesti erittäin merkittävä muuttokäytävä useille lintulajeille. Merenkurkun merikotkat muodostavat huomattavan osan Suomen koko merikotkakannasta. Pohjanmaan

rannikkoalueiden merimetsokanta on viime vuosien aikana kasvanut voimakkaasti ja se aiheuttaa haittaa sekä kalataloudelle että alueen virkistyskäytölle. Asiassa edetään Pohjanmaan ja Keski-Pohjanmaan yhteisen alueellisen merimetsän yhteistyöryhmän laatiman toimenpidesuunnitelman mukaisesti. Pohjanmaan rannikolla on myös Suomen tihein liito-oravakanta. Rannikko-Pohjanmaalla on myös yksi Suomen tiheimmistä hirvikannoista eli yli 3 hirveä/1000 ha.

3.7 Vedet

Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus huolehtii vastuuviranomaisena vesienhoitolain mukaisista tehtävistä Etelä-Pohjanmaan, Pohjanmaan ja Keski-Pohjanmaan maakuntien alueilla. Niitä ovat muun muassa pinta- ja pohjavesien ominaispiirteiden selvittäminen ja ihmisvaikutusten arviointi, vesien tilan seurantaohjelman laatiminen, tilan seuranta, ekologisen tilan luokittelu sekä vesienhoidon suunnittelu ja yhteistyö. Vesienhoidon suunnittelu etenee kuuden vuoden jaksoissa. Tuorein vesienhoitosuunnitelma ja toimenpideohjelma on laadittu vuosiksi 2016–2021.

Pintavedet

Vesipinta-ala muodostaa kolmasosan maakunnan kokonaispinta-alasta. Merenrannikon rantaviiva on pitkä, saaret mukaan luettuna rantaviivan pituus on noin 5 500 km. Alueella on poikkeuksellisen vähän järviä verrattuna muuhun Suomeen. Järvet ovat pieniä ja matalia ja siten herkkiä pilaantumiselle. Pohjanlahteen laskee 11 valuma-alueeltaan vähintään 200 km² vesistöä. Näistä suurin on Kyrönjoki. Alueen tasaisuudesta johtuen joet ovat herkkiä tulvimaan. Merenkurkku on vaihettumisvyöhyke merellisemmän Selkämeren ja makeamman veden hallitseman Perämeren välillä.

Merenkurkun saaristolle luonteenomaisia ovat maan kohotessa kuroutuvat merenlahdet, jotka vähitellen erkanevat kokonaan meren vaikutuspiiristä. Alueen joet ovat reheviä. Rehevyyden lisäksi on jokivesistöjen alaosilla maaperästä johtuvia happamuushaittoja. Erityisesti maa- ja metsätalous on heikentänyt vesistöjen veden laatua. Merialueen kuormituksesta suurin osa tulee jokivesien mukana. Jokien lisäksi merialuetta kuormittavat asutuksen ja teollisuuden puhdistetut jätevedet sekä kalankasvatus. Vaikka teollisuuden ja yhdyskuntien päästöt vesiin ovat pitkällä aikavälillä laskeneet, ei vesien tila ole kohentunut johtuen suuresta hajakuormituksesta.

Pintavesien ekologinen tila on Pohjanmaalla selvästi huonompi kuin Suomessa keskimäärin. Pohjanmaalla pintavesien tilaa voi pitää hyvänä ainoastaan rannikolla. Alueen jokien ja järvien tilaa heikentävät hajakuormituksen aiheuttama rehevöityminen ja happamien sulfaattimaiden kuivatuksen aiheuttama kuormitus. Ulommille merialueille Merenkurkkuun ja Selkämerelle mentäessä pintavesien tila on pääosin hyvä. Pohjanlahden avomerialue on jo Itämeren puhtaimpia alueita.

Pohjavedet

Muuhun Suomeen verrattuna Länsi-Suomen pohjavesiesiintymät ovat huonolaatuisia ja jakautuneet erittäin epätasaisesti. Pohjavesien kemiallinen tila arvioidaan Pohjanmaalla pääosin hyväksi, mutta maakunnassa on myös useita mahdollisia riskialueita. Pohjavedet ovat luontaisesti vähän happamia ja monin paikoin niissä esiintyy kohonneita rauta- ja mangaanipitoisuuksia. Useilla alueilla pohjavedet ovat vaarassa pilaantua. Suurimman riskin muodostavat maa-ainesten otto, turkistarhaus, maatalous, teollisuus ja tiestön kunnossapito. Alueen pohjavesialueille on laadittu suojelusuunnitelmia. Suojelusuunnitelmien lisäksi tehdään pohjavesialueiden kunnostussuunnitelmia ja kunnostuksia.

3.8 Alue- ja yhdyskuntarakenne sekä elinkeinot

Pohjanmaan maakunta koostuu 15 kunnasta, jotka muodostavat Suomen länsirannikolle kapean 230 km pitkän ja noin 20–50 km leveä rannikkokaistaleen (maapinta-ala noin 7 600 km²). Asutus on jo keskiajalta lähtien keskittynyt Pohjanmaalla viljaviin jokilaaksoihin ja -suistoihin ja myöhemmin myös rannikolle kalastuselinkeinojen myötä. Elinkeinorakenteen muutosten myötä asutus on keskittynyt kaupunkeihin ja maaseututaajamiin. Maakunta on verrattain tiheästi rakennettu ja heinäkuun 2017 lopulla Pohjanmaalla asui 180 642 ihmistä. Maakunta koostuu Pietarsaaren ja Vaasan kaupunkiseuduista. Kolmannen aluekokonaisuuden muodostavat Suupohjan rannikkoseudun kolme pientä kaupunkia; Närpiö, Kristiinankaupunki ja Kaskinen. Pohjanmaan aluerakenteeseen vaikuttavat myös Keski-Pohjanmaan Kokkolan ja Etelä-Pohjanmaan Seinäjoen kaupungit ja yhteistyö näiden kaupunkiseutujen kanssa on erityisen tärkeitä. Pohjanmaalla on myös monta elinvoimaista maalaiskeskustaa ja -kylää. Rannikolla ja saaristossa on lisäksi runsaasti vapaa-ajan asutusta.

Pohjanmaan kilpailukyky on sijoittunut useassa eri arvioinnissa maan parhaiden joukkoon. Hyvää kehitystä selittää pitkälti Vaasan seudulla sijaitseva Pohjoismaiden merkittävin energiateknologikeskittymä, jonka yhteenlaskettu liikevaihto on yli 4 miljardia euroa ja joka työllistää yli 10 000 ihmistä. Pohjanmaan kilpailukyky ei kuitenkaan lepää yhden keskittymän varassa, vaan keskeisenä menestystekijänä on aina ollut monipuolinen elinkeinorakenne. Energiateknologian lisäksi merkittäviä teollisuuden aloja ovat massan ja paperituotteiden valmistus, kemianteollisuus, metallituotteiden valmistus, elintarviketeollisuus sekä kulkuneuvoteollisuus, jossa veneteollisuudella on merkittävä osuus.

Monipuolinen elinkeinoelämä luo suojaa suhdannevaihteluja vastaan ja aikaa myöten myös uuden kasvun mahdollisuuksia. Suurteollisuus on sijoittunut rannikon kaupunkeihin, ja sille on ominaista vahva suuntautuminen vientiin. Viennin osuus teollisuuden liikevaihdosta on yli 70 prosenttia. Suurteollisuus on synnyttänyt ympärilleen monipuolisia alihankintaketjuja, joihin kuuluvia yrityksiä sijaitsee rannikkokaupunkien ohella myös maaseudulla.

Pohjanmaan alkutuotantoa leimaavat erityisalat. Turkistarhaus on keskittynyt pääosin Vaasan pohjoispuolelle sekä Korsnäsiin ja kasvihuoneviljely ja perunanviljely puolestaan Vaasan eteläpuolelle. Myös luonnonmukainen tuotanto on Pohjanmaalla yleisempää kuin keskimäärin Suomessa. Viljanviljelyä ja sikataloutta on erityisesti Kyrönmaalla. Alueella on myös muita maakuntia vahvempi kalatalous. Alueella on runsaasti virkistys- ja retkeilyreittejä, kuten vaellusreittejä, luonto- ja kulttuurireittejä, veneily- ja melontareittejä sekä hiihtolatuja ja moottorikelkkareittejä. Meren rannalla on runsaasti hyviä uimarantoja.

3.9 Liikenne

Maakunnan yhdistää muuhun maahan ja Eurooppaan pääliikenneväylä E8 (vt 8) sekä luoteis-kaakkoissuuntainen E12 (vt 3), jotka kuuluvat myös Euroopan TEN-T-liikenneverkkoon. Valtatiet 13, 18 ja 19 yhdistävät maakunnan sisämaahan. Logistisesti tärkeitä yhteyksiä ovat lisäksi Kaskisten satamaan johtava kantatie 67 ja Pietarsaaren satamaan johtava kantatie 68. Maantieverkosto on Pohjanmaalle logistisesti erittäin tärkeä.

Rataverkon merkitys sekä rahti- että matkustajaliikenteelle on keskeisessä asemassa varsinkin maakunnan pohjoisosassa. Vaasasta on sähköistetty rautatieyhteys Seinäjoen kautta Helsinkiin, Tampereelle ja Ouluun. Seinäjoelta Kaskisiin kulkeva yksiraiteinen sähköistämätön ratayhteys toimii kokonaan tavaraliikennekatuna.

Kansainvälisissä yhteyksissä lentoliikenne näyttelee tärkeää roolia. Maakunnassa on kaksi kansainvälistä lentokenttää, Vaasan ja Kokkola-Pietarsaaren kentät, jotka kuuluvat TEN-T-lentokenttäverkostoon. Lentoasemat tarjoavat elintärkeitä yhteyksiä erityisesti maakunnan kansainvälisille yrityksille. Myös lentorahtikuljetukset lisääntyvät koko ajan, ja monet alueen yritykset ovat riippuvaisia niistä.

Maakunnassa on neljä syväsatamaa, jotka sijaitsevat Kristiinankaupungissa, Kaskisissa, Vaasassa ja Pietarsaassa. Satamilla on merkitystä niin kansainväliselle tavaraliikenteelle kuin matkustajaliikenteellekin. Matkustaja- ja rahtiliikennettä kulkee Vaasan satamasta. Muut satamat ovat keskittyneet tavaraliikenteeseen. Pohjanmaalla on pitkistä rannikosta johtuen lukuisia kalasatamia ja kalastuksen tukikohtia. Lukuisat vierasvenesatamat ovat tärkeitä erityisesti maakunnan matkailun kehittämiseksi.

Pohjanmaan joukkoliikenteen tarjonta on keskittynyt kaupunkiseutujen läheisyyteen ja arkipäiville, jolloin joukkoliikenteen kysyntä on koulu- ja opiskelumatkojen vaikutuksesta suurin. Työmatkaliikenteessä suurin kysyntä keskittyy Vaasan ja Pietarsaaren kaupunkiseuduille sekä suurimpien pendelöintialueiden välille. Pohjanmaan joukkoliikenneverkko on maakunta- ja seututasolla kutakuinkin kattava, mutta pääteiden ja kaupunkiseutujen ulkopuolella vuorotarjonta voi paikoin olla jopa peruspalvelutason alapuolella.

3.10 Tekninen huolto

Jätehuolto

Pohjanmaan maakunnassa on kattava jätteenkäsittelyjärjestelmä. Maakunnan alueella toimii kolme alueellista jätehuoltoyhtiötä (Oy Stormossen Ab, Oy Ekorosk Ab ja Oy Botnjarosk Ab), jotka tekevät jätehuoltoyhteistyötä. Jätehuoltojärjestelmä perustuu kotitalousjätteiden alkulajitteluun ja kiinteistökohtaiseen keräykseen. Jätehuoltoalueilla on lisäksi kattava ekopisteiden ja hyötykäyttöasemien verkosto. Kaikki Pohjanmaan kunnat kuuluvat alueellisiin jätehuoltoyhtiöihin lukuun ottamatta Laihiaa, jossa on oma biokaasulaitos.

Maakunnan alueelle sijoittuu kaksi jätekeskusta: Pirilön jätekeskus Pietarsaassa ja Stormossenin jätekeskus Mustasaassa. Stormossenin biokaasulaitos muodostaa jätekeskuksen ytimen. Laitos tuottaa biokaasua ja kompostimultaa biojätteestä. Vuonna 2012 valmistui Stormossenin jätekeskuksen viereen Westenergy Oy AB:n jätteenpolttolaitos, joka täydentää toimivaa jätehuollon kokonaisuutta hyödyntämällä kierrätyskelvottoman jätteen sisältämän energian. Vuonna 2017 Stormossenin alueelle valmistui biokaasun jalostuslaitos ja ajoneuvokaasun tankkausasema.

Vesihuolto

Pohjanmaalla vedenjakeluverkosto on kattavasti rakennettu, mutta varmuudessa on vielä parantamista. Alueen talousveden hankinta perustuu pääasiassa pohjaveteen. Vaasan vesilaitos käyttää kuitenkin raakavetenään Kyrönjoen vettä ja Pietarsaaren vesilaitos Ähtävänjoen vettä. Pohjaveteen siirtyminen on tavoitteena sekä Vaasassa että Pietarsaassa.

Pohjanmaan taajamat on viemäroity, mutta viemäroinnin laajentamistarpeita on edelleen. Liittymisprosentit viemäriverkostoihin vaihtelevat kunnittain 30 prosentista 100 prosenttiin. Jätevedet

johdetaan keskitetysti käsiteltäviksi kaikissa kuntakeskuksissa. Harva asutus on kiinteistökohtaisen jätevedenkäsittelyn varassa.

Energiahuolto

Pohjanmaan energiantuotannossa on viime vuosina siirrytty enenevässä määrin uusiutuviin ja paikallisiin energianlähteisiin. Hiiltä ja öljyä käyttäneet voimalaitokset Kristiinankaupungissa on suljettu, ja biopolttoaineita käytetään Vaasan ja Pietarsaaren voimalaitoksissa yhä enemmän hiilen osuuden vähentyessä. Jäljellä olevalla hiilivoimatuotannolla on toistaiseksi tärkeä rooli Suomen sähkötehon riittävyyden varmistamisessa. Tuulivoiman osuus on maan korkeimpia ja uusia tuulivoimapuistoja avataan lähivuosina. Esimerkiksi Kristiinankaupungissa tulee vuonna 2018 täyteen tuotantoon Suomen toistaiseksi suurin tuulivoimapuisto. Tuulivoiman potentiaali sähköntuotannossa on suuri Suomen suotuisimpien tuuliolosuhteiden ja kattavan suurjänniteverkon ansiosta.

3.11 Kulttuuriympäristö

Pohjalainen rakennettu kulttuuriympäristö on omintakeinen ja muusta maasta erottuva. Pohjanmaan kulttuurimaisemalle luonteenomaiset piirteet saivat alkunsa jo 1600-luvun nauhamaisista jokivarsialueista. Rannikolle 1600-luvulla perustetut puukaupungit (Pietarsaari, Uusikaarlepyy, Vaasa, Kaskinen ja Kristiinankaupunki) keskittyivät jokisuistoihin korostaen vesiliikenteen merkitystä. Myös huvila-asutus, joka on maan vanhinta, antaa oman leimansa kulttuurimaisemaan.

Tänä päivänä olemassa oleva rakennuskanta on Suomen vanhinta, mutta kansainvälisesti katsottuna erittäin nuorta. Pohjanmaalla on vielä paljon vanhaa rakennuskantaa verrattuna muuhun Suomeen ja arvokkaaksi luokiteltuja kyläkokonaisuuksia. Pohjalaisten puukaupunkien yhtenäinen kaupunkirakenne ja rakennuskanta ovat säilyneet paremmin kuin sisämaan puukaupunkien, joten ne ovat merkittäviä valtakunnallisen rakennetun kulttuuriperinteen edustajia. Parhaiten ja yhtenäisimpänä säilynyt pohjalainen puukaupunki on Kristiinankaupunki, joka säilyi ainoana kaupunkina tulipalolta. Maaseutu pohjalaistaloineen ja latomaisemineen sekä saaristo viljelys- ja laidunympäristöineen on edelleen pohjalaista kulttuuriympäristöä.

3.12 Sosiaaliset ominaispiirteet

Valtakunnallisten tilastojen valossa Pohjanmaan maakunta voi hyvin. Yksi tärkeimmistä väestön hyvinvointia edistävästä ja syrjäytymistä ehkäisevästä tekijöistä on työ. Maakunnan työttömyysaste on jo pitkään ollut maan alhaisimpia, syntyvyys on maan keskitasoa korkeampi ja Pohjanmaan väestö elää terveempänä, tyytyväisempänä ja pitempään kuin väestö Suomessa keskimäärin. Maakunnan erityispiirteitä ovat ruotsinkielinen ja suomenkielinen kulttuuri, joita rikastuttavat muut kielet ja kulttuurit. Pohjanmaan väestö on sosiaalisesti aktiivista. Tämä näkyy Pohjanmaalla maan keskiarvoa vilkkaampana yhdistys- ja kulttuurielämänä. Vaikka Pohjanmaan väestö voi keskimäärin hyvin, ovat eri väestöryhmien ja yksilöiden hyvinvointierot huomattavat ja vaarassa kasvaa. Erityisen tärkeää maahanmuuttajien nopean kotoutumisen ja työllistymisen kannalta on suomen tai ruotsin kielen oppiminen.

3.13 Ympäristöongelmat ja ympäristöhaasteet

Vesistöt

Kuten aiemmin on tuotu jo esille, happamoituminen on Pohjanmaan rannikon erityisongelma. Maaperää, vesistöjä ja elollista luontoa rasittava happamoituminen on alueella peräisin sekä maaperästä että ilman epäpuhtauksista. Merestä maankohoamisen myötä muodostuneita happamia sulfaattimaita, alunamaita, on Pohjanmaan rannikolla runsaasti (yli 100 000 ha). Happamuudesta johtuvia ongelmia esiintyy jokien alajuoksulla ja jokisuistoalueilla. Alunamaiden aiheuttama vesistöjen happamuus on alueemme ehkä vaikein vesiensuojeluongelma, jonka näkyvimpänä seurauksena ovat ajoittain toistuvat laajat kalakuolemat. Ongelmallista on lisäksi valuma-alueilta jokivesien mukana tulevien kiintoaineiden kasaantuminen jokien alajuoksuille ja jokisuistoihin. Alueen jokien suurin ongelma happamuuden lisäksi on rehevyys, mikä johtuu ravinteiden lisääntymisestä vesistöissä. Merialueen kuormituksesta suurin osa tulee jokivesien mukana. Myös kalankasvatus verkkoaltaissa kuormittaa suoraan merialueita.

Ihmistoiminta kuormittaa vesistöjä monin eri tavoin. Pohjanmaan vesistöjen tilaan vaikuttavat erityisesti ravinnekuormitus, happamuus- ja metallikuormitus, kiintoainekuormitus sekä hygieenistä tilaa heikentävä kuormitus. Monien vesien tilaan liittyvien ongelmien taustatekijänä on voimaperäinen maankäyttö. Haja- ja loma-asutuksen jätevedet ovat maatalouden jälkeen suurimpia vesistöjen fosforikuormittajia yhdessä teollisuuden kanssa.

Ilman laatu ja melu

Merkittävimmät ilman epäpuhtauksien päästölähteet ovat alueellamme energiantuotanto, teollisuus ja liikenne. Teollisessa toiminnassa ja energiantuotannossa on jo pitkään kiinnitetty erityistä huomioita tavallisimpien rikki-, typpi- ja hiukkaspäästöjen sekä haihtuvien orgaanisten yhdisteiden päästöjen vähentämiseen. Ilman laatu onkin maakunnassa pääsääntöisesti hyvällä tasolla. Ilman rikkidioksidipitoisuudet ovat alueella matalat. Typenoksidipitoisuudet ovat ajoittain korkeat kaupunkien liikenneväylien varrella. Maakunnan energiateknologian keskittymän yritysten innovaatiot ja tekniset tuotteet (ABB, Danfoss, Wärtsilä jne.) ovat merkittäviä hiilidioksidipäästöjen vähentäjiä, joten alueen vähähiilisyttä edistävä vaikutus säteilee laajalle.

Melu on elinympäristön laatua ja viihtyisyyttä heikentävä ympäristöongelma. Pohjanmaalla melun aiheuttamat haitat eivät ole merkittävässä roolissa. Liikenne on suurin ympäristömelulähde. Kaupunkien taajama-alueilla korkeimmat liikennemeluarvot keskittyvät pääsisääntuloreiteille ja keskustan vilkkaimmille katu-osuuksille. Maakunnassa lentoliikenteestä aiheutuvaa melua esiintyy Vaasan ja Mustasaaren alueella ja Kruunupyssä. Lentomelulle altistuvat kenttien läheisyydessä sekä nousu- ja laskusektorialueilla asuvat ihmiset. Pohjanmaan radan varrella rautatiemelua ulottuu 300–400 metrin etäisyydelle radasta. Vaasan radan sähköistys ja siirtyminen sähköjunien käyttöön on osaltaan vähentänyt rautatiemelua maakunnassa. Teollisuusmelua aiheuttavat paikallisesti teollisuuslaitokset.

4. SOVA-LAIN MUKAINEN YMPÄRISTÖVAIKUTUSTEN ARVIOINTIMENETTELY

Pohjanmaan maakuntaohjelman 2018–2021 ympäristövaikutusten arviointiprosessi perustuu maakuntahallituksen 30.1.2017 hyväksymässä osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa määriteltyyn suunnitelmaan vaikutusten arvioinnista. Arvioinnin tarkkuustaso vastaa kesäkuussa 2017 valmistuneen

maakuntaohjelman luonnoksen tasoa. Aiempien ohjelmakausien kokemusten perusteella voidaan jo todeta, että maakuntaohjelman vaikutukset ympäristöön ovat luonteeltaan pääasiassa välillisiä ja/tai kumuloituvia. Koska maakuntaohjelma on luonteeltaan varsin yleispiirteinen, joudutaan arvioinnissakin tarkkojen ympäristövaikutusten sijasta tarkastelemaan suunniteltujen toimenpiteiden samansuuntaisuutta soveltuvien ympäristötavoitteiden, kuten kestävän kehityksen ja ilmastotavoitteiden kanssa.

Ohjelman luonteen mukaisesti sen vaikutustarkastelut on tehty ohjelman päätavoitetasolla ja niissä keskitytään merkittävimmiksi arvioituihin vaikutuksiin. Vaihtoehtotarkastelussa on päädytty tarkastelemaan SOVA-laissa mainittuja vaihtoehtoja eli maakuntaohjelman ja sen 0-vaihtoehdon vaikutuksia. Ohjelman vaikutusten arvioinnin vertailukohtaksi on otettu ympäristön nykytila, koska 0-vaihtoehtoa (ympäristön todennäköinen kehitys, jos ohjelmaa ei toteuteta) on käytännössä mahdotonta uskottavasti määritellä. Pohjanmaan ympäristön nykytilaa ja sen erityispiirteitä kuvattiin edellisessä kappaleessa.

Ympäristöselostuksessa esitetään arviointi seuraavista ohjelman toteuttamiseen liittyvistä vaikutuksista:

- **Ekologiset vaikutukset:** luonnon monimuotoisuus, eliöstö, kasvillisuus, maaperä, vesi, ilma, ilmastotekijät.
- **Taloudelliset vaikutukset:** aineellinen omaisuus, luonnonvarojen hyödyntäminen.
- **Sosiaaliset vaikutukset:** väestö, ihmisten terveys, elinolot ja viihtyvyys.
- **Alue- ja yhdyskuntarakenteelliset vaikutukset:** kohdealueen sisäinen rakenne.
- **Kulttuuriset vaikutukset:** rakennettu kulttuuriympäristö, kulttuurimaisema, kaupunkikuva, kulttuuriperintö.
- **Tasa-arvovaikutukset:** sukupuolten välisen tasa-arvon ja saavutettavuuden toteutuminen.

Maakuntaohjelman päätavoitteiden ja niiden painopisteiden vaikutuksia arvioidaan viisiportaisella asteikolla:

++	merkittävä myönteinen vaikutus
+	vähäinen myönteinen vaikutus
0	ei mainittavia myönteisiä tai kielteisiä vaikutuksia
-	vähäinen kielteinen vaikutus
--	merkittävä kielteinen vaikutus

Maakuntaohjelman vaikutuksia käsittelevä taulukko on ympäristöselostuksen liitteenä 1. Seuraavassa kappaleessa maakuntaohjelman keskeisiä ympäristövaikutuksia käydään läpi toimintalinjakohtaisesti.

5. MAAKUNTAOHJELMAN YMPÄRISTÖVAIKUTUKSET KÄRKITEEMAKOHTAISESTI

Kuten aiemmin tuotiin esille, Pohjanmaan maakuntaohjelmassa 2018–2021 nostetaan esiin neljä kärkiteemaa, jotka ovat 1) elinvoimaa yrityksille, 2) kaikki mukaan, 3) resurssiviisas yhteiskunta ja 4) palveluja jokaisen tarpeisiin. Nämä kärkiteemat on taas jaettu useampaan tavoitteeseen ja toimenpiteisiin, joissa on kuvattu hieman tarkemmin kyseisen kärkiteeman saavuttamista edistäviä toimenpiteitä. Seuraavaksi käydään läpi millaisia ympäristövaikutuksia maakuntaohjelman kärkiteemat ja niiden toimenpiteet voivat aiheuttaa.

5.1 Elinvoimaa yrityksille

5.1.1 Kärkitekeman kuvaus

Kärkitekeman tavoitteet liittyvät alueen yritysten kasvun, uusiutumisen sekä vientitoiminnan edistämiseen. Samanaikaisesti halutaan lisätä myös Pohjanmaan houkuttelevuutta yritysten sijaintipaikkana. Taulukossa 1 on kuvattu tarkemmin kärkitekeman tavoitteisiin liittyviä toimenpiteitä.

Taulukko1. Elinvoimaa yrityksille -kärkitekeman tavoitteet ja keskeiset toimenpiteet

Tavoitteet	Keskeiset toimenpiteet
Yritykset kasvavat ja uusiutuvat	<ul style="list-style-type: none">- Tunnistetaan kasvuhaluiset yritykset.- Edistetään ja koordinoitaan yritysten, korkeakoulujen ja julkisen sektorin välistä yhteistyötä, verkostojen rakentamista, tietämyksen siirtoa ja yhdessä oppimista Pohjanmaan älykkään erikoistumisen strategian mukaisesti.- Edistetään suuryritysten ja pk-yritysten yhteistyötä.- Kehitetään toimintansa aloittaneiden yritysten tukipalveluita.- Kehitetään yritysten kasvua tukevia palveluita.- Kehitetään ja tuoteistetaan yritysten tuotekehitystä ja ongelmanratkaisukykyä tukevia palveluita ja alustoja.- Edistetään digitaalisten ratkaisujen (ml. automaatio, robotiikka yms.) hyödyntämistä ja kehittämistä yrityksissä.- Kehitetään yritysten yleisiä toimintaedellytyksiä, kuten liikenne- ja logistiikkajärjestelmää ja työvoiman saatavuutta.
Yritysten vientitoiminta lisääntyy ja alue on houkutteleva yritysten sijoittumispaikkana	<ul style="list-style-type: none">- Pyritään tunnistamaan kansainvälistymispotentiaalia omaavat yritykset.- Kartoitetaan uusia markkinoita.- Kehitetään yritysten vientiosaamista sekä kansainvälisten markkinoiden ja kulttuurien tuntemusta.- Edistetään yritysten vientiverkostoja ja valmiutta kokonaistoimituksiin.- Vahvistetaan maakunnan kansainvälistä aseointia ja invest in -toimintaa.

5.1.2 Vaikutusten arviointi

Kärkiteema ja tavoitteet	Ympäristövaikutukset --, -, 0, +, ++					
	Ekologiset vaikutukset	Taloudelliset vaikutukset	Sosiaaliset vaikutukset	Alue- ja yhdyskuntarakenteelliset vaikutukset	Kulttuuriset vaikutukset	Tasa-arvo-vaikutukset
ELINVOIMAA YRITYKSILLE						
- Yritykset kasvavat ja uusiutuvat	0	++	+	+	+	0
- Yritysten vientitoiminta kasvaa ja alue on houkutteleva kansainvälisten yritysten kannalta	0	++	++	+	+	0

Kuva 3. Pohjanmaan maakuntaohjelman 2018–2021 arvioidut vaikutukset kärkiteemassa ”Elinvoimaa yrityksille”

Kärkiteeman keskeinen tavoite on tunnistaa alueen kasvuhaluiset yritykset ja tukea niiden kasvu- ja kansainvälistymispyrkimyksiä monin eri tavoin. Yritystoiminnan volyymin voimakkaasta kasvusta seuraa luonnollisesti myös päästöjen ja materiaalien kulutuksen kasvua. Toisaalta Pohjanmaan kärkiklusterin eli energiateknologian yritykset pyrkivät löytämään ratkaisuja muun muassa uusiutuvien energialähteiden tehokkaampaan hyödyntämiseen sekä tuotteiden ja prosessien energiatehokkuuden parantamiseen. Sellaisen yritystoiminnan tukemisella on mahdollista saavuttaa myönteisiä ekologisia vaikutuksia, vaikka taloudellisen toiminnan volyymi kasvaisi. Uusiutuvien energialähteiden entistä laajempi hyödyntäminen ja energiatehokkuuden edistäminen vähentävät fossiilisten polttoaineiden käyttöä sekä toiminnasta aiheutuvia ilmastovaikutuksia.

Vähähiilisyysyteen liittyvistä toimenpiteistä huolimatta taloudellisen toiminnan volyymin voimakas kasvu voi kuitenkin syödä saavutettavat vähennykset päästöjen ja materiaalien kulutuksen suhteen. Lisäksi on huomioitava, että maakuntaohjelman tavoitteeksi on asetettu monipuolinen elinkeinoelämä. Kaikki toimialat eivät luonnollisesti edistä vähähiilistä taloutta yhtä tehokkaasti kuin edellä mainitut energiateknologian yritykset. Cleantech- ja energiateknologiasektorin rooli on Pohjanmaalla kuitenkin niin vahva, että kokonaisuuden kannalta maakuntaohjelman alueellisia ekologisia vaikutuksia voidaan pitää ohjelmakauden aikana myönteisinä tai ainakin neutraaleina. Globaalista näkökulmasta tarkasteltaessa alueella harjoitettavalla tutkimuksella ja tuotekehityksellä saavutetaan merkittäviä myönteisiä ekologisia vaikutuksia. Taloudellisia vaikutuksia voidaan pitää puolestaan erittäin myönteisinä, jos edes osa energiateknologian keskittymän globaalista potentiaalista pystytään hyödyntämään. Kasvavat verotulot puolestaan mahdollistavat sen, että alueella voidaan panostaa entistä enemmän väestön elinolojen ja viihtyvyyden edistämiseen.

Toimenpiteet, joilla pyritään lisäämään alueen houkuttelevuutta yritysten sijoittumispaikkana, vaikuttavat luonnollisesti myönteisesti myös alueen väestön elinoloihin ja viihtyvyyteen. Arvossa pidetyt kulttuuriympäristöt ja elävä kulttuuriperintö ovat alueen vetovoimaisuutta lisääviä tekijöitä. Maakuntaohjelmassa on tunnistettu kulttuuriympäristöjen merkitys vetovoimatekijänä, ja niiden ylläpitoon ja kehittämiseen kiinnitetään huomiota. Näin ollen maakuntaohjelman sosiaalisia ja kulttuurisia vaikutuksia voidaan tämän kärkiteeman osalta pitää myönteisinä. Toisaalta, jos teollinen toiminta kasvaa alueella merkittävästi, sillä voi olla myös kielteisiä vaikutuksia ihmisten elinoloihin. Tärkeää onkin pitää jatkuvasti mielessä, että teollisen toiminnan kasvu olisi mahdollisimman kestävällä pohjalla. Jos liikenne- ja logistiikkajärjestelmän ja saavutettavuuden kehittämiseen liittyvät toimenpiteet huomioidaan maakunnan kaavoitusprosessissa, voidaan niiden katsoa edistävän myös alue- ja yhdyskuntarakenteen kehittymistä.

Toisaalta tehostuneet ja kasvaneet liikennevirrat voivat johtaa kielteisiin ekologisiin vaikutuksiin, kuten liikennemäärien ja päästöjen kasvuun. Toimivat liikenneyhteydet ovat kuitenkin ratkaisevassa asemassa yritysten logististen ratkaisujen sekä ihmisten viihtyvyydenkin kannalta.

Pohjanmaan kärkiklustereiden eli energia-, sähkö- sekä kone- ja laitteollisuuden työvoima on miesvoittoista, joten tasa-arvovaikutusten kannalta näiden toimialojen kehittyminen suosisi enemmän miehiä kuin naisia. Toisaalta alueen kärkiklustereiden ja talouden suosiollinen kehitys edellyttää panostuksia myös naisvoittoisiin toimialoihin, kuten sosiaali- ja terveyspalveluihin. Suurin työvoimapula Pohjanmaalla onkin tällä hetkellä juuri sosiaali- ja terveyssektorilla. Vaikka maakunnan kärkiklusterit ovat miesvoittosia, niiden menestyminen luo siis automaattisesti työpaikkoja myös naisvaltaisille aloille. Jatkuvasti on kuitenkin pidettävä huoli siitä, että maakunnan kärkiklustereita kehitettäessä ei unohdeta asukkaiden viihtyvyyden kannalta keskeisten sosiaali-, terveys- ja koulutussektorin kehittämis- ja työvoimatarpeita. Maakuntaohjelmassa kiinnitetään erityistä huomiota siihen, että koulutuksen ja työurien eriytymistä sukupuolen mukaan voitaisiin vähentää. Myös palvelualojen kehittämiseen panostetaan entistä enemmän. Nämä toimenpiteet osaltaan lieventävät kärkiteeman kielteisiä tasa-arvovaikutuksia.

5.2 Kaikki mukaan

5.2.1 Kärkiteeman kuvaus

Kärkiteeman tavoitteissa korostetaan väestön osallisuuden ja vaikutusmahdollisuuksien vahvistamista sekä uusien digitaalisten palvelujen laajaa hyödyntämistä tässä prosessissa. Taulukossa 2 on kuvattu tarkemmin kärkiteeman tavoitteisiin liittyvä toimenpiteitä.

Taulukko 2. Kaikki mukaan -kärkiteeman tavoitteet ja keskeiset toimenpiteet

Tavoitteet	Keskeiset toimenpiteet
Kaikenikäisten osallisuus vahvistuu	<ul style="list-style-type: none"> - Tehostetaan erityisesti nuorten ja maahanmuuttajien ohjaamista koulutuksen, töihin tai kuntouttavaan toimintaan. - Edistetään nuorten työelämävalmiuksia mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. - Tehostetaan palveluohjausta. - Kehitetään kotouttamiseen liittyviä palveluja sekä kotouttamiseen liittyvää yhteistyötä. - Lisätään moniammatillista yhteistyötä syrjäytymisen ehkäisyssä. - Kehitetään elinikäisen ohjauksen menetelmiä ja tarjontaa eri väestöryhmille. - Kehitetään malleja ja toimintatapoja, joiden avulla eri väestöryhmien osallistuminen merkitykselliseen toimintaan on helppoa ja houkuttelevaa. - Edistetään vapaaehtois- ja vertaistoimintaa. - Edistetään eri väestöryhmien keskinäistä kanssakäymistä mm. vapaa-ajantoiminnan puitteissa. - Hyödynnetään, koordinoidaan ja aktivoidaan järjestöjen ja yhdistysten toimintaa ja yhteistyötä.
Kansalaisten osallistumis- ja	<ul style="list-style-type: none"> - Kehitetään ja tarjotaan monipuolisia osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksia eri väestöryhmille jo asioiden valmisteluvaiheessa.

vaikutusmahdollisuudet paranevat	<ul style="list-style-type: none"> - Hyödynnetään nykyisiä rakenteita (kuten nuorisovaltuustoja, vanhusneuvostoja, vammaisneuvostoja) entistä enemmän asioiden valmistelussa. - Edistetään uusien kansalaistoiminnan muotojen (ns. neljännen sektorin) muodostumista, toimintaa ja vaikutusmahdollisuuksia. - Perustetaan monialainen maakunnallinen järjestöfoorumi julkisen ja kolmannen sektorin yhteistyön edistämiseksi.
Osallisuus digiyhteiskunnassa vahvistuu	<ul style="list-style-type: none"> - Otetaan käyttöön ja rakennetaan käyttäjäystävällisiä digitaalisia palveluja eri väestöryhmien tarpeet huomioiden. - Kehitetään nopeita tietoliikenneyhteyksiä koko maakunnan alueella. - Kehitetään digitaitoja eri väestöryhmissä. - Panostetaan digitalisoitumisesta aiheutuvien hyvinvointiriskien torjuntaan. - Huolehditaan siitä, että myös henkilökohtaista palvelua on riittävästi saatavilla.

5.2.2 Vaikutusten arviointi

Kärkiteema ja tavoitteet	Ympäristövaikutukset --, -, 0, +, ++					
	Ekologiset vaikutukset	Taloudelliset vaikutukset	Sosiaaliset vaikutukset	Alue- ja yhdyskuntarakenteelliset vaikutukset	Kulttuuriset vaikutukset	Tasa-arvo-vaikutukset
KAIKKI MUKAAN						
- Kaikenikäisten osallisuus vahvistuu	0	++	++	+	++	++
- Kansalaisten osallistumis- ja vaikutusmahdollisuudet paranevat	0	+	++	+	+	++
- Osallisuus digiyhteiskunnassa vahvistuu	+	+	+	+	+	+

Kuva 4. Pohjanmaan maakuntaohjelman 2018–2021 arvioidut vaikutukset kärkiteemassa ”Kaikki mukaan”

Kärkiteeman toimenpiteillä on ennen kaikkea merkittäviä myönteisiä sosiaalisia vaikutuksia. Eri kohderyhmien (nuoret, maahanmuuttajat, ikä-ihmiset, vajaakuntoiset) osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksien kehittäminen lisää ihmisten hyvinvointia, viihtyvyyttä ja sitoutumista oman alueen kehittämiseen. Kärkiteeman toimenpiteillä voidaan katsoa olevan myös myönteisiä tasa-arvovaikutuksia, koska toimenpiteissä huomioidaan vahvasti monissa yhteyksissä vähemmistöasemaan jäävät väestöryhmät. Erityisesti käyttäjäystävällisten digitaalisten palvelujen ja eri väestöryhmien digitaitojen kehittämisellä on tärkeä merkitys väestön eriarvoistumisen ehkäisemisessä. Jos väestön digitaitojen kehittämisessä ei kuitenkaan onnistuta suunnitellulla tavalla, osa väestöstä saattaa jäädä digiyhteiskunnan ulkopuolelle, mikä heikentää toimenpiteiden sosiaalisia vaikutuksia. Digisyrjäytyminen on todellinen riski, ja siihen on suhtauduttava vakavasti myös maakunnan palveluja kehitettäessä.

Syrjäytymisen ehkäisemisellä sekä nuorten ja maahanmuuttajien ohjaamisella koulutuksen kautta työelämään on myös merkittäviä taloudellisia vaikutuksia. Yhdestä syrjäytyneestä nuoresta aiheutuu yhteiskunnalle erittäin huomattavia kustannuksia. Päästessään kiinni työelämään he tuottavat yhteiskunnalle verotuloja ja heidän tukemiseensa ei tarvitse enää suunnata yhteiskunnan varoja. Osallisuuden edistämällä on myös välillisiä myönteisiä vaikutuksia alue- ja yhdyskuntaranteeseen, sillä

kehitettävien osallistumis- ja vaikuttamismallien avulla saadaan väestöltä enemmän palautetta yhdyskuntarakenteen suunnitteluun. Näin alue- ja yhdyskuntarakenne vastaa entistä paremmin asukkaiden tarpeita, mikä taas osaltaan lisää väestön viihtyvyyttä ja hyvinvointia.

Kärkiteeman järjestöjen ja yhdistysten toimintaa edistävillä toimenpiteillä voidaan katsoa olevan myös myönteisiä kulttuurisia vaikutuksia, sillä nimenomaan kulttuurisektorilla on yleensä aktiivista yhdistystoimintaa. Kulttuuri on usein se eri kansalaisryhmiä yhdistävä ja merkitykselliseen toimintaan innostava tekijä. Suoranaisia ekologisia vaikutuksia tällä kärkiteemalla tuskin on, ellei sitten toimenpiteiden tuella käynnistetty kansalaistoiminta liity esimerkiksi oman asuinympäristön luonnon tilan parantamiseen tai päästöjen vähentämiseen. Myös käyttäjäystävällisten digitaalisten palvelujen kehittäminen saattaa johtaa asiointimatkojen vähenemiseen, millä on myönteisiä ekologisia vaikutuksia.

5.3 Resurssiviisas yhteiskunta

5.3.1 Kärkiteeman kuvaus

Kärkiteeman tavoitteena on lisätä uusiutuvan energian tuotantoa ja käyttöä, energiatehokkuutta, materiaalien uusiokäyttöä sekä asukkaiden energia- ja ympäristötietoisuutta. Taulukossa 3 on kuvattu tarkemmin kärkiteeman tavoitteisiin liittyviä toimenpiteitä.

Taulukko 3. Resurssiviisas yhteiskunta -kärkiteeman tavoitteet ja keskeiset toimenpiteet

Tavoitteet	Keskeiset toimenpiteet
Uusiutuvan energian tuotanto ja käyttö lisääntyy	<ul style="list-style-type: none"> - Edistetään uusiutuvan energian tuotantoa ja hyödyntämistä kaavoituksella ja tarvittavan infrastruktuurin rakentamisella. - Edistetään uusiutuvaan energiaan ja hajautettuihin ja älykkäisiin energiaratkaisuihin liittyvää tutkimusta ja kehittämistä sekä yritystoimintaa. - Toteutetaan uusiutuvan energian demonstraatio- ja pilotointiympäristöjä. - Kartoitetaan ja hyödynnetään muualla tuotettuja hyviä käytäntöjä ja ratkaisuja. - Vaikutetaan kansallisiin lupa- ja tukimenettelyihin sekä lainsäädäntöön niin, että ne paremmin tukevat uusiutuvan energian käyttöä.
Tuotannon ja yhdyskuntien energiatehokkuus paranee	<ul style="list-style-type: none"> - Pyritään kaavoituksella optimoimaan yhdyskuntarakennetta energiatehokkuuden näkökulmasta. - Kehitetään joukkoliikennettä ja parannetaan pyöräilyliikenteen mahdollisuuksia. - Edistetään energiatehokkuuteen liittyvää tutkimusta ja kehittämistä sekä yritystoimintaa alueella. - Edistetään energia- ja materiaalitehokkaiden ratkaisujen ja prosessien kehittämistä erityisesti pk-yrityksissä.
Kiertotalouden periaatteet vakiintuvat	<ul style="list-style-type: none"> - Edistetään materiaalien uusiokäyttöä ja ajattelutavan muutosta periaatteella kaikkea voidaan kierrättää. - Edistetään jätteiden lajittelua ja materiaalihyötykäyttöä. - Kehitetään jätekuljetuksia.

	- Edistetään jakamiseen perustuvien palveluiden kehittämistä ja hyödyntämistä.
Asukkaiden energia- ja ympäristötietoisuus kasvaa	- Kehitetään neuvontaa ja tiedotusta kierrätykseen ja energiatehokkuuteen liittyen. - Edistetään erityisesti lasten ja nuorten ympäristökasvatusta sekä luontokoulutoimintaa.

5.3.2 Vaikutusten arviointi

Kärkiteema ja tavoitteet	Ympäristövaikutukset --, -, 0, +, ++					
	Ekologiset vaikutukset	Taloudelliset vaikutukset	Sosiaaliset vaikutukset	Alue- ja yhdyskuntarakenteelliset vaikutukset	Kulttuuriset vaikutukset	Tasa-arvo-vaikutukset
RESURSSIVIIVAS YHTEISKUNTA						
- Uusiutuvan energian tuotanto ja käyttö lisääntyy	++	++	+	+	0	0
- Tuotannon ja yhdyskuntien energiatehokkuus paranee	++	++	+	++	0	0
- Kiertotalouden periaatteet vakiintuvat	++	+	+	+	+	0
- Asukkaiden energia- ja ympäristötietoisuus kasvaa	++	+	++	+	+	0

Kuva 5. Pohjanmaan maakuntaohjelman 2018–2021 arvioidut vaikutukset kärkiteemassa ”Resurssiviivas yhteiskunta”

Kärkiteeman toimenpiteillä on erityisesti myönteisiä ekologisia vaikutuksia, koska toimenpiteiden avulla voidaan saavuttaa merkittäviä vähähiilisyttä ja ilmastonmuutosta ehkäiseviä vaikutuksia. Kärkiteemassa pyritään useilla erilaisilla toimenpiteillä edistämään uusiutuvan energian käyttöä ja tuotantoa. Myös materiaalien kierrätystä ja uusiokäyttöä edistävät toimenpiteet ovat kärkiteemassa vahvasti esillä. Toimenpiteillä on myös myönteisiä taloudellisia vaikutuksia, koska toimenpiteiden toteuttamisessa on vahvasti mukana yrityksiä sekä tutkimus- ja kehittämisorganisaatioita. Huomionarvoista on, että pk-yritykset on nostettu erityisesti esille energia- ja materiaalitehokkaiden ratkaisujen ja prosessien kehittämisessä. Toimenpiteiden vaikuttavuuden ja maakunnan muutosjoustavuuden kannalta on tärkeää, että kehittämistoimenpiteet kohdistuvat maakunnan suurten veturiyritysten taustalla toimivaan laajaan pk-yritysten verkostoon. Toimenpiteillä on myös myönteisiä alue- ja yhdyskuntarakenteellisiä vaikutuksia, sillä maakunnan kaavoituksen ja joukkoliikenteen kehittäminen ovat vahvasti mukana resurssiviivaan yhteiskunnan kehittämisessä.

Myönteisiä sosiaalisia vaikutuksia voidaan saavuttaa edistämällä lasten ja nuorten ympäristökasvatusta sekä luontokoulutoimintaa. Neuvontaa ja tiedotusta kehittämällä on mahdollista kehittää maakunnan asukkaiden energia- ja ympäristötietoisuutta, ja sitä kautta parantaa heidän terveyttä, elinoloja ja viihtyvyyttä. Panostaminen lapsiin ja nuoriin on erittäin tärkeää kun yritetään vaikuttaa yhteiskunnan asenteisiin ja toimintatapoihin. Edellä mainituilla kasvatukseen ja koulutukseen liittyvillä toimenpiteillä on myös myönteisiä kulttuurisia vaikutuksia. Taloudellisten ja kulttuuristen arvojen välillä on pyrittävä säilyttämään aina tasapaino, ettei kielteisiä vaikutuksia aiheuttavia ylilyöntejä pääse tapahtumaan. Selkeitä tasa-arvoaikutuksia kärkiteeman toimenpiteillä ei voida katsoa olevan.

5.4 Palveluja jokaisen tarpeisiin

5.4.1 Kärkiteeman kuvaus

Kärkiteeman tavoitteena rakentaa asiakkaiden tarpeisiin pohjautuva laadukas palvelujärjestelmä sekä turvata kaikille yhdenvertaiset mahdollisuudet palvelujen saatavuuteen. Taulukossa 4 on kuvattu tarkemmin kärkiteeman tavoitteisiin liittyviä toimenpiteitä.

Taulukko 4. Palveluja jokaisen tarpeisiin -kärkiteeman tavoitteet ja keskeiset toimenpiteet

Tavoitteet	Keskeiset toimenpiteet
Laadukkaan palvelujärjestelmän rakentaminen	<ul style="list-style-type: none"> - Otetaan asiakkaat tiiviisti mukaan palvelujen kehittämiseen. - Pyritään rakentamaan hyvin toimivia palveluketjuja ja palvelukokonaisuuksia yhden luukun periaatteella. - Sovitetaan tiiviisti yhteen kuntien, maakunnan, valtion sekä yritysten ja kolmannen sektorin toimijoiden tarjoamat palvelut. - Turvataan ja kehitetään henkilöstön osaamista ja panostetaan osaavan työvoiman saatavuuden turvaamiseen. - Hyödynnetään entistä aktiivisemmin järjestöjen ja yhdistysten osaamista. - Hyödynnetään ja kehitetään digitaalisia ratkaisuja aina kun se palvelujen laadun näkökulmasta on tarkoituksenmukaista.
Palvelujen saavutettavuuden turvaaminen	<ul style="list-style-type: none"> - Turvataan asukkaiden yhdenvertaiset mahdollisuudet saada toimivia palveluja asuinpaikasta tai kielestä riippumatta. - Pyritään löytämään myös aivan uudenlaisia toimintatapoja ja menetelmiä palvelujen järjestämiseen. - Hyödynnetään ja kehitetään digitaalisia ratkaisuja sekä liikkuvia ja kotona käytettäviä palveluja.

5.4.2 Vaikutusten arviointi

Kärkiteema ja tavoitteet	Ympäristövaikutukset --, -, 0, +, ++					
	Ekologiset vaikutukset	Taloudelliset vaikutukset	Sosiaaliset vaikutukset	Alue- ja yhdyskuntarakenteelliset vaikutukset	Kulttuuriset vaikutukset	Tasa-arvo-vaikutukset
PALVELUJA JOKAISEN TARPEISIIN						
- Laadukkaan palvelujärjestelmän rakentaminen	0	++	++	+	+	+
- Palvelujen saavutettavuuden turvaaminen	+	+	+	+	+	++

Kuva 6. Pohjanmaan maakuntaohjelman 2018–2021 arvioidut vaikutukset kärkiteemassa ”Palveluja jokaisen tarpeisiin”

Kärkiteeman toimenpiteissä on paljon samoja piirteitä kuin aiemmin kuvatussa Kaikki mukaan -kärkiteemassa. Asukkaiden, asiakkaiden, järjestöjen ja yhdistysten saaminen mukaan palvelujen kehittämiseen on yksi kärkiteeman tärkeimpiä periaatteita. Tässä kärkiteemassa fokuksessa on kuitenkin

nimenomaan palvelut ja niiden tuottaminen. Palveluilla viitataan laajasti kaikkiin maakunnan asukkailleen tuottamiin palveluihin.

Sosiaali- ja terveyspalvelut ovat keskeisessä roolissa puhuttaessa uuden maakunnan palvelutarjonnasta. Näin ollen kärkiteeman toimenpiteillä voidaan onnistuessaan saada aikaan merkittäviä myönteisiä sosiaalisia vaikutuksia. Toisaalta, jos palvelujen tuottamisessa ei onnistutakaan suunnitellusti, vaikutukset voivat olla myös kielteisiä. Huolta on aiheuttanut etenkin haja-asutusalueilla asuvien ihmisten palvelujen karkaaminen entistä kauemmas heidän asuinalueiltaan. Lähipalvelujen merkitystä maakunnan asukkaille ei pidä aliarvioida palvelurakennetta uudistettaessa. Palvelujen saattavuutta arvioitaessa tulee huomioida kansalaisten erilaiset asuinympäristöt ja löytää aina paras mahdollinen ratkaisu alueellisten palvelukokonaisuuksien muodostamiseen.

Palveluista puhuttaessa puhutaan myös merkittävistä taloudellisista vaikutuksista. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteen uudistuksella on tarkoitus kuroa umpeen merkittävä osa, noin 3 miljardia euroa, julkisen talouden kestävyysvajeesta. Valinnanvapaus on yksi merkittävä osa tuota palvelurakenteen uudistamista, jolla taloudellisia säästöjä tavoitellaan. Vaikka tuota asetettua tavoitetta ei saavutettaisi kokonaan, puhutaan erittäin myönteisistä taloudellisista vaikutuksista. Toisaalta edellä mainitut säästöt saavutetaan vuosien kuluessa uuden palvelurakenteen vakiinnuttua normaaliksi toimintatavaksi. Maakuntaohjelman ohjelmakaudella 2018–2021 palvelurakenteen suunnittelun ja sisäänajon aikana taloudelliset vaikutukset voivat olla vielä päinvastaisia. Realismi on hyvä pitää mielessä kun arvioidaan uudistusten vaikutuksia esimerkiksi maakuntaohjelmakauden aikana.

Kärkiteeman tavoitteena on turvata asukkaiden yhdenvertaiset mahdollisuudet saada toimivia palveluita asuinpaikasta tai kielestä riippumatta. Tällä voidaan katsoa olevan myönteisiä tasa-arvoaikutuksia, jos tasa-arvo ymmärretään sukupuolten välistä tasa-arvoa laajemmin. Toimivien palvelukokonaisuuksien ja digitaalisten ratkaisujen kehittämisellä voidaan katsoa olevan myös myönteisiä alue- ja yhdyskuntarakenteellisia vaikutuksia. Digitaalisten palvelujen kehittämisellä on myös myönteisiä ekologisia vaikutuksia, jos niillä esimerkiksi vähennetään ihmisten ajoneuvoilla tekemiä asiointimatkoja. Järjestöjen ja yhdistysten osaamisen entistä aktiivisemmalla hyödyntämisellä voi olla myönteisiä kulttuurisia vaikutuksia, koska kulttuuritoimijat ovat vahvasti edustettuina yhdistystoiminnassa. Myös palvelujen saavutettavuuden turvaamisella on myönteisiä kulttuurisia vaikutuksia, koska merkittävä osa julkisista palveluista on kulttuuripalveluja

6. YHTEENVETO MAAKUNTAOHJELMAN VAIKUTUKSISTA

Tässä ympäristöselostuksessa on kuvattu Pohjanmaan maakuntaohjelman 2018–2021 liittyviä keskeisiä ympäristövaikutuksia. Maakuntaohjelman tavoitteena on maakunnan toimijoiden yhteisen vision ja kehittämisenäkemyksen vahvistaminen sekä kehittämisen voimavarojen suuntaaminen strategiaan kohteisiin. Maakuntaohjelman tavoitteena on osaltaan vaikuttaa siihen, että Pohjanmaalla on elinvoimaisia ja monipuolisia yrityksiä, maakunnan asukkaat osallistuvat laajasti oman alueensa kehittämiseen, maakunta on uusiutuvan energian tuotannon ja käytön edelläkävijä sekä kaikille asukkaille on taattu yhdenvertaiset mahdollisuudet maakunnan laadukkaisiin palveluihin.

Maakuntaohjelman ympäristövaikutusten arviointi on haasteellinen tehtävä, koska kyseessä on eri sidosryhmien tahtotilaa kuvaava ohjelmapaperi, jonka toimenpiteiden toteuttamiseen ei ole suoranaisesti varattu taloudellisia resursseja. Maakuntaohjelman vaikutukset ympäristöön ovat pääsääntöisesti välillisiä.

Maakuntaohjelma tarkastelee kuitenkin Pohjanmaan maakuntaa eri osa-alueista muodostuvana kokonaisuutena, ja tuo esille ne maakunnan kärkiteemat, joihin eri lähteistä kanavoituvia aluekehittämisen voimavaroja panostetaan. Näin ollen maakuntaohjelmassa tehdyillä valinnoilla on luonnollisesti myös ympäristövaikutuksia. Maakuntaohjelman toimenpiteiden merkityksen arviointi kunkin ympäristövaikutusten osa-alueen yhteydessä ei kuitenkaan ole yksiselitteistä, koska mitään absoluuttista mittaustapaa ei ole olemassa ja vaikutusten syy-seuraussuhde on usein epäselvä. Arvioitavia vaikutuksia olivat ekologiset, taloudelliset, sosiaaliset, alue- ja yhdyskuntarakenteelliset, kulttuuriset sekä tasa-arvovaikutukset.

Pohjanmaa on jo edellisen ohjelmakauden aikana profiloitunut vahvasti uuden energian maakunnaksi. Pohjanmaalla ja Vaasan seudulla sijaitsee jo nyt Pohjoismaiden merkittävin energiateknologian keskittymä. Tätä taustaa vasten ei ole yllättävää, että maakuntaohjelmalla on merkittäviä myönteisiä ekologia vaikutuksia. Kärkiteemojen ”Elinvoimaa yrityksille” ja ”Resurssiviisas yhteiskunta” toimenpiteet edistävät Pohjanmaan energianteknologioiden keskittymän uusiutuvaan energiaan sekä älykkäisiin ja energiaa säästäviin ratkaisuihin liittyvää tutkimusta, kehittämistä ja yritystoimintaa. Koska noin 80 % energiaklusterin tuotannosta menee vientiin, ekologiset vaikutuksetkin ovat luonnollisesti globaaleja. Alueellisella tasolla yritystoiminnan merkittävä kasvu voi aiheuttaa myös kielteisiä ekologisia vaikutuksia muun muassa kasvavien kuljetusten ja päästöjen muodossa.

Pohjanmaa on Suomen kilpailukykyisimpiä ja vientivetoisimpia maakuntia. Näin ollen maakuntaohjelman toimenpiteillä on merkittäviä myönteisiä taloudellisia vaikutuksia. Pohjanmaan energiateknologian keskittymän yli 140 yrityksen vuosittainen kokonaisliikevaihto on noin 4,4 miljardia euroa ja sen osuus koko maan energiateknologian viennistä on 30 %. Kun puhutaan tämän yrityskehittämisen kehittämistä, on selvää, että pienilläkin kehitysaskelilla on merkittäviä taloudellisia vaikutuksia. Taloudelliset vaikutukset keskittyvät ”Elinvoimaa yrityksille” kärkiteemaan, jossa yritysten kasvu ja kansainvälistyminen ovat erityisessä fokuksessa. Toisaalta myös ”Resurssiviisas yhteiskunta” ja ”Palveluja jokaisen tarpeeseen” kärkiteemojen toimenpiteiden avulla voidaan saavuttaa myönteisiä taloudellisia vaikutuksia muun muassa energiatehokkuuden edistämisen ja palvelujärjestelmän uudistamisen kautta.

Merkittävimpiä sosiaalisia vaikutuksia voidaan saavuttaa erityisesti ”Kaikki mukaan” ja ”Palveluja jokaisen tarpeeseen” kärkiteeman toimenpiteillä. Eri sidosryhmien osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksien edistämällä voidaan lisätä ihmisten hyvinvointia, viihtyvyyttä ja sitoutumista oman alueen kehittämiseen, jolla on taas myönteisiä sosiaalisia vaikutuksia. Toisaalta erityisesti maakunnan sosiaali- ja terveystarpeita kehittämisellä on mahdollista saavuttaa myönteisiä sosiaalisia vaikutuksia. Palvelurakenteen uudistamisella voi myös olla kielteisiä sosiaalisia vaikutuksia, jos esimerkiksi haja-asutusalueilla asuvien ihmisten palvelutarjonta heikkenee uudistuksen seurauksena. Myös muiden kärkiteemojen toimenpiteillä voi olla sosiaalisia vaikutuksia, mutta ne ovat luonteeltaan välillisiä ja vähäisempiä.

Jokaisen kärkiteeman toimenpiteillä on alue- ja yhdyskuntarakenteellisia vaikutuksia, koska ne toteutetaan alueen yhteiskuntarakenteen puitteissa. Vahvimmin vaikutukset tulevat esille ”Resurssiviisas yhteiskunta” kärkiteemassa, jonka toimenpiteillä pyritään kaavoituksella ja joukkoliikenteen kehittämällä vaikuttamaan yhdyskuntarakenteen energiatehokkuuteen. Myös ”Elinvoimaa yritykselle” kärkiteeman toimenpiteissä liikenne- ja logistiikkajärjestelmän kehittäminen on yksi keino parantaa yritysten toimintaympäristöä. ”Palveluja kaikkien tarpeisiin” kärkiteeman toimenpiteillä pyritään kehittämään toimivia palvelukokonaisuuksia ja digitaalisia ratkaisuja. Tällä voidaan katsoa olevan myös myönteisiä alue- ja yhdyskuntarakenteellisia vaikutuksia.

Kulttuuri on vahvasti esillä maakuntaohjelman tavoitteissa ja toimenpiteissä. Kulttuuriset vaikutukset tulevat selkeimmin esille maakunnan houkuttelevuutta ja ihmisten viihtyvyyttä edistävässä toimenpiteissä ”Elinvoimaa yrityksille” kärkiteemassa. Maakuntaohjelmassa tunnustetaan kulttuurin merkitys vetovoimatekijänä, ja kulttuuriympäristöjen sekä kulttuuriperinnön ylläpitoon ja kehittämiseen halutaankin kiinnittää erityistä huomiota. Tällä on luonnollisesti myönteisiä kulttuurisia vaikutuksia. Myös ”Kaikki mukaan” kärkiteeman järjestöjen ja yhdistysten toimintaa edistäväillä toimenpiteillä on myönteisiä kulttuurisia vaikutuksia, koska nimenomaan kulttuuri on usein keskeisessä roolissa yleishyödyllisissä yhdistyksissä ja järjestöissä.

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus on yksi maakuntaohjelman läpileikkaavista teemoista. Maakuntaohjelman tasa-arvovaikutukset tulevat selkeimmin esille ”Palveluja jokaisen tarpeisiin” kärkiteeman toimenpiteiden yhteydessä. Tavoitteena on turvata maakunnan asukkaille yhdenvertaiset mahdollisuudet saada toimivia palveluita asuinpaikasta tai kielestä riippumatta. Yhdenvertaisuuden korostamisella voidaan katsoa olevan myönteisiä tasa-arvovaikutuksia. Myös ”Kaikki mukaan” kärkiteeman toimenpiteissä kiinnitetään erityistä huomiota usein vähemmistöasemaan jääviin väestöryhmiin (esim. nuoret, maahanmuuttajat, vanhuks). Tällä voidaan katsoa olevan myönteisiä tasa-arvovaikutuksia. ”Elinvoimaa yrityksille” teeman alueen kärkiklustereiden yrityksille suunnatuilla toimenpiteillä voi olla kielteisiä tasa-arvovaikutuksia, koska edellä mainitut yritykset toimivat vahvasti miesvaltaisilla toimialoilla. Toisaalta menestyvä maakunta tarvitsee työvoimaa myös perinteisesti naisvaltaiselle sosiaali- ja terveyssektorille ja maakuntaohjelman toimenpiteillä pyritään estämään koulutuksen ja työurien eriytymistä sukupuolen mukaan.

7. YMPÄRISTÖVAIKUTUSTEN SEURANTA

SOVA-lain mukaan suunnitelmasta tai ohjelmasta vastaavan viranomaisen on huolehdittava siitä, että niiden toteuttamisesta aiheutuvia ympäristövaikutuksia seurataan ympäristöhaittojen ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi. Maakuntaohjelman vaikutuksia seurataan osana maakunnan suunnittelujärjestelmää säännöllisin väliajoin toteutettavassa maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelmassa. Vielä on avoinna, miten maakuntaudistuksen jälkeen maakuntaohjelman seuranta toteutetaan. Maakuntaohjelman ympäristövaikutusten seurannan tekee haasteelliseksi se, että maakuntaohjelman vaikutukset ympäristöön ovat välillisiä ja maakuntaohjelmaa toteuttavista hankkeista saadaan harvoin helposti hyödynnettävissä olevaa tietoa niiden ympäristövaikutuksista.

Etelä-Pohjanmaan, Keski-Pohjanmaan ja Pohjanmaan yhteinen ympäristöstrategia kaudelle 2014–2020¹ julkaistiin kesällä 2015. Tämän maakunnan ympäristön tilan seurannan kannalta keskeisen strategian tavoitteet ja indikaattorit ovat erittäin hyödyllisiä myös maakuntaohjelman ympäristövaikutusten seurannan kannalta. Ympäristöstrategian pääteemat ovat vesien tilan parantaminen ja tulvariskien hallinta, monimuotoisuuden turvaaminen, asutun ympäristön elinvoiman vaaliminen, vähähiilisyys ja ilmastonmuutoksen torjuminen sekä ympäristötietoisuuden edistäminen. Ympäristöstrategian toteutumisen seurannan kulmakivinä ovat teemakohtaiset indikaattorit, jotka kehitettiin EAKR-hankeessa vuosina 2009–2010. Indikaattoreita päivitetään parin vuoden välein sekä tarvittaessa kehitetään myös uusia indikaattoreita. Ympäristöstrategian laaja ja monipuolinen indikaattorilista antaa hyvän kuvan siitä, mihin suuntaan ympäristön tila on Pohjanmaalla kehittymässä. Ympäristöstrategian valmistelun yhteydessä

¹ http://www.ely-keskus.fi/documents/10191/56023/ELY_ymparistostrategia_web.pdf/1afb39e6-ae76-44a9-a615-c666818f607c

havaittiin, että alueellisten tietojen saatavuus on monelta osin haasteellista ja siihen tulisikin jatkossa panostaa enemmän.

Ympäristöstrategian seurantaindikaattorien perusteella muutosta parempaan havaitaan selvästi enemmän kuin muutosta huonompaan. Osin muutosta ei ole havaittavissa tässä vaiheessa lainkaan, joka osin selittyy sillä, että ympäristön tilassa muutokset parempaan näkyvät vasta viiveellä, vaikka merkittäviä toimenpiteitä tilan parantamiseksi on määrätietoisesti tehty. Seurannan jatkuvuuden kannalta on oleellista käyttää pitkäjänteisesti samoja indikaattoreita eri strategiakausina, jotta tapahtuneet muutokset voidaan tunnistaa ja suunnata toimenpiteitä vaikuttavuuden kannalta mielekkäästi.

Liite 1. Pohjanmaan maakuntaohjelman 2018–2021 arvioidut vaikutukset (ks. merkkien selitykset ympäristöselostuksen luvusta 3).

Kärkiteema ja tavoitteet	Ympäristövaikutukset --, -, 0, +, ++					
	Ekologiset vaikutukset	Taloudelliset vaikutukset	Sosiaaliset vaikutukset	Alue- ja yhdyskuntarakenteelliset vaikutukset	Kulttuuriset vaikutukset	Tasa-arvo-vaikutukset
ELINVOIMAA YRITYKSILLE						
– Yritykset kasvavat ja uusiutuvat	0	++	+	+	+	0
– Yritysten vientitoiminta kasvaa ja alue on houkutteleva kansainvälisten yritysten kannalta	0	++	++	+	+	0
KAIKKI MUKAAN						
– Kaikenikäisten osallisuus vahvistuu	0	++	++	+	++	++
– Kansalaisten osallistumis- ja vaikutusmahdollisuudet paranevat	0	+	++	+	+	++
– Osallisuus digiyhteiskunnassa vahvistuu	+	+	+	+	+	+
RESURSSIVIISAS YHTEISKUNTA						
– Uusiutuvan energian tuotanto ja käyttö lisääntyy	++	++	+	+	0	0
– Tuotannon ja yhdyskuntien energiatehokkuus paranee	++	++	+	++	0	0
– Kiertotalouden periaatteet vakiintuvat	++	+	+	+	+	0
– Asukkaiden energia- ja ympäristötietoisuus kasvaa	++	+	++	+	+	0
PALVELUJA JOKAISEN TARPEISIIN						
– Laadukkaan palvelujärjestelmän rakentaminen	0	++	++	+	+	+
– Palvelujen saavutettavuuden turvaaminen	+	+	+	+	+	++